

Dr. Berta Gyula

A szellemi környezetszennyezés lehetséges szerepe az allergiás betegségek gyakoribb előfordulásában

Összefoglalás

Az egyre szaporodó allergiás betegségek hátterében genetikus és egyéb hajlamosító tényezők mellett jelentős szerepe van a környezet szennyezettségének. Ez a környezetszennyezés nem kizárólag biológiai és fizikai jellegű, hanem a központi idegrendszeren keresztül, fokozott mentális terhelésként is hat. A pszicho-neuro-immunológia kétirányú, direkt morfológiai és humorális kapcsolatot mutatott ki az idegrendszer és az immunapparátus között. Ez a kapcsolat magyarázatot ad arra, hogy a terhelő mentális behatások is szerepelhetnek az allergiás hajlamlának allergiás betegségbe való átfordulásában.

A közleményben a mentális környezetszennyezés összetevőit elemzi a szerző.

Bevezetés

Minden allergiáról-asztmáról szóló írást kötelező azzal kezdeni, hogy ez a betegségcsoport azoknak a „divatos” betegségeknek a sorába tartozik amik meglepő tempóban elterjedtek, és egyre gyorsabb ütemben nő a megbetegedettek száma. Az ezzel foglalkozó szakemberek közölnék olyan riasztó prognózisokat is, amik szerint a nem túl távoli jövőben a lakosság tekintélyes része fog szenvedni allergiás betegségekben, elképesztő mértékben megterhelve mind a társadalombiztosítást, mind az érintettek pénztárcáját.

Az utóbbi két-három évben jelennek meg szórványos közlések arról is, hogy egyes országokban (Svájc, Svédország, Ausztrália) a trend megváltozni látszik, de egyelőre

világszerte a korábbi epidemiológiai tendenciák érvényesek, hiszen az átlagosnál is dinamikusabb az allergiás-asztmás betegség szaporodása a nagy lakosságszámú fejlődő országokban, ahol a „nyugati életstílus” térhódítása folyik.

Magyarországra jelenleg is az allergiás betegek számának nagymértékű növekedése jellemző (ez a szám évente 10-15%-kal nagyobb), és jelenleg mintegy három millió embert érint az allergiás betegségek valamely formája.

Miért van egyre több allergiás beteg?

A *genetikai okok* minden bizonnyal szerepet játszanak ebben, hiszen egy asztmás szülő esetében 30-40%-os, mindkét asztmás szülő gyermekeinél már 80-90%-os a valószínűsége annak, hogy az utód is allergiás, illetve asztmás lesz. Mivel a betegség gyakorisága a fiatal korosztályban különösen növekszik, az asztmás szülők száma is egyre több lesz.

Egymagában a génállomány változásával azonban nem lehet magyarázni az allergiások számának ilyen gyors növekedését. Ebben egyéb okok is közrejátszanak:

A méhen belüli fejlődés és a születés körül történt események hatása statisztikailag kimutathatóan befolyásolja az allergiás hajlam kialakulását: a koraszülöttség és az ezzel gyakran együtt járó alacsony születési súly, a helytelen csecsemőkori táplálás, a szoptatási szokások előnytelen változása kockázati tényezők. *Az anya dohányzása a terhesség alatt, illetve a dohányzás a csecsemő környezetében* eléggé nem hangsúlyozható ártalmat jelent az allergiás betegségek előfordulása szempontjából.

Az immunrendszer érését befolyásoló tényezők említése manapság divatos, a szerepük vitatott, a kórosnak, a „pótcselekvésnek” tekinthető aller-

giás immunválasz létrejöttében. A higiénés teória szerint hiányoznak a korábbi, a „normális” immunválasz serkentői: megszűnt sok fertőző betegség, korlátozott a légúti bakteriális és vírusos fertőzések hatása is. Ez elsősorban a városi-, higiénikus környezetben nevelt gyermekekre jellemző, akiknek kevés testvére van, nincs kitől elkapniuk a betegséget, a lakókörnyezetük bakteriális szempontból meglehetősen steril, ha mégis fertőződnek, akkor akár szükségtelenül is antibiotikus kezelést kapnak, ami visszaszorítja a bél baktériumflóráját is, holott annak is nagy szerepe van az immunológiai folyamatokban.

Az allergiás betegségek kialakulását elősegítő környezeti tényezők hatása

Az „allergiásra hangolt” szervezetben a betegség manifesztálódását, illetve a meglévő betegség rosszabb ciklusait nagymértékben elősegítik külső, kiváltó tényezők.

Ezek a kiváltó tényezők környezetünk biológiai fizikai és mentális szennyeződéséből adódnak.

A fizikai környezeti szennyezők száma naponta növekszik, és megjelenésük üteme egyre gyorsabb:

Lakáson belül az újabb építőipari technológiák által alkalmazott, szinte havonta újabb és újabb anyagok, vegyszerek. A padlófűtés, szőnyegpadlók, gázfűtés. A légkondicionálás, penészgombák, atkák, csótányok. A lakáson belüli dohányzás. A „modern” családok (anya és gyermek) napjuk 90%-át ezekben a belső terekben töltik, jórészt egészségtelen környezetben.

A lakáson kívül, városban sem sokkal jobb a helyzet: A közlekedési és ipari szennyezés, és a pollenek hatása mellett rengeteg vegyszer „bombázza” a szervezetünket. Az étellemmel magunkhoz vett növényvédő szerek, műtrágyák maradéka, a hússal megevett takarmány-

Dr. Berta Gyula
Allergon Orvosi Tanácsadó Iroda
7400 Kaposvár, Füredi u. 7.

kiegészítők és az állatgyógyításhoz használt antibiotikumok, az étel-miszeradalékok, ízjavítók, állományjavítók, színezékek, tartósítók jelentenek veszélyt. A munkahelyi ártalmak jelentősége is számottevő.

Ebben az írásban elsősorban a *mentális környezetszennyezés* szerepével foglalkozom. Ennek a szerepe legalább annyira jelentős, mint a fizikai környezetszennyezésé.

A *neuroimmunológia* és a *psichoneuroimmunológia* két új, eddig még kevésbé ismert területe az immunológiai kutatásoknak. A *psichoneuroimmunológia* kimutatta, hogy a központi idegrendszer és az immunrendszer között szoros, kétirányú funkcionális kapcsolat van, de morfológiailag is kimutatható az összefüggés: egyes idegsejteken olyan receptorok vannak, amik az immunológiai mediátorokra érzékenyek, illetve az egyes immunsejteken is kimutathatók idegvégződéses. Nevezetesen az elsődleges (csontvelő, thymus) és a másodlagos (lép, nyirokcsomók, BALT, MALT, GALT) nyirokszervek beidegzése „huzalozott” kapcsolatot jelent az idegrendszer és az immunrendszer között. Ez a kapcsolat, mintegy 90%-ban noradrenerg, és kisebb mértékben cholinerg és peptiderg rostok révén érvényesül, de a mediátor-kapcsolaton kívül sejt-sejt kapcsolat is kimutatható.

A hízósejtekből való *hisztamin mobilizálásban* a nyálkahártya C rostjai is részt vesznek.

Közvetlen egybeeséseket találtak az immunfolyamatok és egyes pszichiátriai betegségek/tünetek között. Egyes citokinek bevitele depressziós tüneteket indukálhat, illetve az antidepresszánsok csökkentik a citokin szintet. A citokin termelésé azokban az agyi struktúrákban kifejezett, amelyek érintettségét a depresszióban is kimutatták. A depresszióban különösen magas az interleukin-6 szintje.

Egyre több bizonyíték halmozódik annak felismerésére, hogy a központi idegrendszer, a korábban megszokottnál sokkal intenzívebb behatások érik (stresszhatás), amik áttevéődhetnek az immunrendszerre, kiváltva annak kóros reakcióját. A juvenilis idiopátiás arthritiben szenvedők között szignifikánsan magasabb (30-50%) a tartós stressz helyzetben élők száma, mint az egészségesekben (10%).

Ahogy a környezetünkbe napon-

ta kerülnek új anyagok és fizikai-kémiai behatások, amik válaszként a sokáig türelmes (toleráns) immunitást, úgy éri naponta új, és tömegében egyre növekvő terhelés a psychénket.

A *„nyugati életstílus” ugyanúgy kitermeli a maga mentális környezetszennyezését, mint a fizikai természetűt.* Ez a hatás is jobban sújtja a városi környezetben élőket (az allergiás betegségek előfordulási gyakorisága is náluk nagyobb), de manapság nem nagyon találni olyan helyet, ahol ezektől meg lehetne menekülni.

Az életritmus elképesztő mértékben felgyorsult, a környezetünkben alig követhető ütemű változások történnek.

A mindennapi élet szabályainak gyors változása

A korábbi évszázad(ok)ban az emberek tevékenysége nemzedékről-nemzedékre alig változott. Egy iparos ugyanazokkal a fogásokkal, szerszámokkal, anyagokkal dolgozott, mint az apja, vagy nagyapja. A változás nagyon lassú, fokozatos volt.

Manapság az *alapanyagok, a technológiák, a műveleti standardok* rövid időn (éveken) belül lényegesen változnak. Mindennapos az *irányelvek, módszertani útmutatók* változása, amiknek követése állandóan fokozott odafigyeléssel, frusztrációval, a tévedéstől való szorongással párosul. A szakmák szabályai, módszerei, eszközei, kapcsolatrendszerei is rövid időközönként módosulnak, más ismereteket, készségeket igényelnek, gyakran egzisztenciális bizonytalanságot okozva.

Új- és új berendezések, szerkezetek használatát kell megtanulni a hivatás gyakorlása közben, de a mindennapi életben és a háztartásban is. A *szabadidő eltöltése* gyakran bonyolult gépekhez-berendezésekhez kötött. (Elektronizálás, számítástechnika, szórakoztató ipari berendezések.)

A közlekedés, a fokozott psychés készenléti állapotával, a feszült figyelem kényszerével és a veszélyhelyzeteivel gyakorta vált ki kóros reakciókat. (Gyalogjárás, gépkocsi utazás, repülés).

Változások a környezetünkben

A közlekedési szabályok, az útvo-

nalak gyakran változnak, amikhez újfent alkalmazkodni kell. (Útjavítások, elterelések, útelzárások, egyirányúsítás, stb.)

Állandóan *változik a városkép*, a szűkebb környezetünkben új épületeket húznak fel, üzletek, hivatalok időről-időre másutt találhatók.

Az *utcakép* egyre harsányabb, állandóan változó tartalmú reklámok, portálok, információk bombázzák a tudatunkat.

Az *utca eseményei, zajai* szinte észrevétlenül veszik igénybe figyelmünket. Önkéntelenül regisztráljuk magunkban az elhaladó autók márkáját, a kirakatok látnivalóit, a közlekedés zaját, a mentők szirénáit, stb.

Gyakran változnak a *viselkedési normák, a divat*, amikhez az emberek többsége alkalmazkodni szeretne, de a változások követésére valamilyen mértékben mindannyian rákényszerülünk.

Változások az interperszonális és háttér kommunikációban

Az *egymás közötti érintkezésben* rövid idő alatt hatalmas változás (fejlődés?) következett be. Manapság ehhez telefont (faxot), mobiltelefont (hang, írás, kép és multimédia lehetőséggel) számítógépet (E-mail, internet, webkamera, internet alapú telefon) használunk. A számítógépes kommunikáció által kitermelt szennyezésről (spam-ek, bannerek, kéretlen reklámlevelek, ártó vírusok, stb.) nem is beszélve.

A *háttér kommunikáció* szinte észrevétlenül zavarja a tudalattinkat és a psychénket: nyilvános helyeken többnyire van valamilyen, diszkrét, de inkább tolaodóan működő „zajkeltő”. Ezekon többnyire harsány zenét, és információkat közölnek. Rafinált hang- és képi reklámokkal próbálnak hatni a tudatunkra és tudalattinkra, amikre bármennyire nem próbálunk figyelni, zavarják a mentális állapotunkat.

A tömegkommunikáció káros hatásai

A (főleg kereskedelmi) rádiókban agresszív zene és lehengerlő szöveg próbálja megragadni a figyelmünket, vagy ha háttér „zeneként” szól, akkor is figyelemelterelő hatása van.

A televízióban nagy a megdöb-

centő, erőszakot közvetítő adások aránya, és még az eredetileg szórakoztatónak számító műsorokban is a reklámokra jellemző villámgyors vágások és képi megoldások terjednek el. Maguk a reklámok, tartalmi és képi megoldásukkal inkább felzaklatóak, mint informatívak.

A tömegtájékoztató még az egyébként közömbös híreket is a szenzációknak kijáró tálalásban közli, a „szenzációk” viszont hatásvadász, sokkoló formában kerülnek közlésre. A felszínese, de igen nagy számban „termelt” bulvár események nagyon sokakat foglalkoztatnak és hoznak izgalomba, és a politika is gondoskodik a nyugtalanításunkról.

A hatékony, és egyre gyakoribb internetes információszerezés nehéz-

ségekre utközik amiatt, hogy *elvezünk az információk özönében*, illetve ezek megszerzését számos kéretlen, zavaró tényező hátráltatja.

Mindezek eredményeképpen az életritmusunk felgyorsult, a környezetünkben alig követhető ütemű változások történnek, az információk mennyisége tengernyi. Emellett életünket a teljesítményközpontúság és a stresszek állandósulása jellemzi.

Ha az előzőekben részletezett pszichoszociális- és a materiális környezeti ártalmak elérnek egy kritikus szintet, akkor az immunválasz „kissiklik”, rossz vágányra áll, felülke-rekednek az allergiás mechanizmusok és a genetikai hajlamból atopiás-allergiás betegség lesz.

A pszicho-neuroimmunológiai ösz-

szefüggéseknek jelentős szerepe lehet abban is, hogy **az allergiás betegek körében gyakoribbak a kóros magatartásformák**, mint az átlag népességben. Stauder Adrienn és Kovács Mónika felmérése szerint minden ötödik allergiás betegnél klinikailag jelentős szorongásos és/vagy depressziós zavart lehet kimutatni. Az érintett betegek kb. 20%-a kezelésre szorul.

A megoldás sajnos egyelőre elég kilátástalan. A fizikai és szellemi környezetszennyezés korunkban már születésétől, a testi és szellemi érés kezdetétől sújtja az embereket. A megoldás egyik útja ennek a visszafordítása, csökkentése lenne. Ez azonban nem egyedül az egészségügy, hanem az egész társadalom feladata.

„Hallgasson Keljfel Jancsira!”

Egy közelmúltban lezajlott nemzetközi és egy friss magyar kutatás szerint, az elmúlt évek nyitottabb társadalmi kommunikációja sem hozta meg a várt eredményt: továbbra is alultájékozottak vagyunk szexuális ismeretek tekintetében. A merevedési zavarral kapcsolatos hiányos értesülésekre és tévhitekre épülő megközelítés nemcsak szexuális életünket és azon keresztül párkapcsolatainkat rombolja, de az egészségünkre is jelentős befolyással van.

A hazai felmérésben résztvevők a potenciazavar okai között a stresszt, a munkahelyfélést, az anyagi problémákat és a pörgő életvitelt nevezték meg. A megkérdezettek körében kevesen tudták, hogy merevedési zavart okozhatnak a szív- és érrendszeri betegségek, a magas vérnyomás, a cukorbetegség, a magas koleszterinszint, és számos urológiai probléma is csökkentheti az erekció keménységét. A válaszadók között sokak számára ismeretlen volt az a tény, hogy a merevedési zavar ezen betegségek előjeleként is jelentkezhet, vagyis a potenciazavar már jóval az egészségügyi probléma súlyossá válása előtt figyelmeztet a betegség kialakulására, amikor az még könnyen kezelhető, a szövődmények megelőzhetőek. Magyarországon ez a probléma különös hangsúlyt kap a szív-érrendszeri megbetegedések gyakoribb előfordulása és az ebből eredő korai halálozás miatt.

Mivel a férfiak elsősorban életmódbeli és pszichés okokat feltételeznek a merevedési zavar mögött, elenyésző számban (kevesebb mint 10%-ban) fordulnak csak orvoshoz. A

megkérdezettek többsége inkább a házi orvosát keresné fel a problémával, kevesebben ismerik a szakorvosi (urológus, andrológus) segítség lehetőségét. Az orvosnak nemcsak az egyéb, esetleg háttérben meghúzódó betegségek kiszűrésében van nagy szerepe, hanem hatékony kezelést, megoldást is ő javasol.

A hazai kutatási eredményekre adott válaszként a Pfizer Kft. és a Magyar Egészségvédelmi Alapítvány összefogott, hogy merőben új szemlélettel kampányt indítson a potenciazavarral küzdő férfiak egészségéért.

A kampány elindító arra helyezik a hangsúlyt, hogy a hímveszítő többfunkciós szerv, mert amellyel, hogy örömforrás, képes azt is jelezni, ha a keringési rendszerben valamilyen változás kezdődik. Ha ez utóbbi az oka a pénisz rendellenes működésének, akkor az egészség szavatolása miatt érdemes orvoshoz fordulni, ha viszont pszichikai okok húzódnak meg a háttérben, akkor a depresszió elkerülése és a teljesítőképeség megőrzése érdekében kell szakemberhez menni.

Az üzenetek tolmácsolója Keljfel Jancsi figurája, ami a kampány összes megmozdulását fémjelzi majd. A figura használatának az a célja, hogy humorral fűszerezze az információkat, és a hímveszítő megszemélyesítésével megoldja a férfiak nyelvét a rendelőkben is. A figura segítségével talán könnyebben szóba hozható a merevedési probléma az orvosnál: „Tudja Doktor Úr, a Keljfel Jancsi miatt jöttem.”

Amerikai tudós kapta elsőként a Dr. Paul Janssen-díjat

A belgiumi Beerse-ben, a Janssen-Cilag székhelyén, szeptember 12-én nyújtották át először a 100000 dollár összdíjazású Dr. Paul Janssen-díjat, a díj névadója születésének 80. évfordulóján Dr. Craig Mellonak, aki a Massachusetts-i egyetem orvosi karának molekuláris medicina professzora. Mello professzor az úgynevezett iRNS felfedezésében és a sejtbiológiai szerepének tisztázásában (ez az elmúlt évtized egyik legnagyobb sejtbiológiai felfedezése volt, amely alapjaiban változtathatja meg a jövőben a gyógyszerkutatást) kifejtett munkájáért részesült a kitüntetésben.

A díjat a Johnson & Johnson vállalat alapította, a páratlan

tudományos kutató és üzletember Dr. Paul Janssen (1926-2003) emlékére, aki több mint 80, mind tudományosan, mind piacra vezetését irányította személyesen, előbb a Janssen Pharmaceutica belga gyógyszer vállalat tulajdonosaként, később, a Johnson & Johnson-nal 1961-ben történt fúzió után a vállalatcsoport gyógyszeripari vezetőjeként.

A díjat a jövőben két évente ítélik oda olyan, az élet-, és orvostudományok terén végzett kutatásokért, melyeknek előreláthatóan nagy hatása lesz a tudomány fejlődésére, illetve közvetve a betegek gyógyítására.